

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Тарих факультеті
Археология, этнология және музеология кафедрасы

Пән атауы:

**«Қазіргі Қазақстандағы этникалық және этномәдени үдерістер»
пәні бойынша
Емтихан тапсырмаларының әдістемелік нұсқаулығы мен бағдарламасы**

Оқу нысаны: күндізгі

«7М02207 – Этнология және антропология» мамандығы

Алматы, 2022

Құрастырушы: Археология, этнология және музеология кафедрасының профессоры, т.ғ.д. Қалыш А.Б.

«Қазіргі Қазақстандағы этникалық және этномәдени үдерістер» пәнінен қорытынды емтиханға арналған бағдарлама мен нұсқаулар археология, этнология және музеология кафедрасының отырысында қаралды және мақұлданды.

2022 жылғы «_____» _____ № _____ хаттама

Кіріспе

Универ – стандарт – жазбаша (офлайн) платформасында емтихан кестесі бойынша білім алушы жазбаша емтихан тапсырады. Емтихан билеттері алдын- ала шығарылып, емтихан күні таратылады. Бір билет үш сұрақтан тұрады,білім алушы сұрақтарға жауап жазу арқылы тапсырады. Үш сұраққа қорытынды жоғарғы балл – 100 балл. Емтихан тексеретін оқытушы жауап жазылған парақтарға балл қойып, қойылған балдарды UNIVER жүйесіне қойып шығады.

Қорытынды емтихан 15 аптада алған білімнің нәтижесі ретінде жазбаша түрде жүргізіледі. Төмендегі тақырыптар бойынша тапсырмалар беріледі:

1. Этникалық процестердің теориялық мәселелері.
2. Қазақстандағы этностардың демографиялық көрсеткіштері.
3. 1950-2000 жылдардағы Қазақстандағы көші-қон процестері.
4. Тәуелсіздік жылдары елімізге жақын және алыс шетелдерден қазақтардың қайтып оралуы.
5. Қазақстандағы бір ұлтты отбасылардың этникалық аспектілері.
6. Қазақстандағы ұлтаралас отбасылардың этникалық ерекшеліктері.
7. Қазақстандағы ұлтаралас отбасыларынан шыққан жастардың этникалық идентификациясы.
8. Қазақстандағы некенің бұзылуы.
9. Отбасындағы мәдениеттің дәстүрлер мен наным-сенімдердегі сақталу формалары.
- 10.Қазақстан Республикасының түрлі этностарының халықтық күнтізбелік, діни мерекелері мен ойындары.
- 11.Қазіргі Қазақстандағы этнотілдік жағдай.
- 12.Қазақстандағы шағын этностардың ұлттық-мәдени орталықтары мен ұйымдары.
- 13.Қазақстан халқы Ассамблеясы.
- 14.Этникалық және этномәдени процесстерге байланысты деректер мен зерттеулер

Емтиханға дайындық үшін ұсынылған әдебиеттер тізімі:

1. *Абдығалиев Б.Б.* Политизация этничности: процессы, механизмы, последствия. – Алматы: Үш қиян, 2003. – 184 с.
2. *Абдулина А.Т.* Современные этнокультурные процессы в среде сельского населения Жетысу: автореф. дисс канд. ист. наук. – Алматы, 1997. – 26 с.
3. *Абланова Э.А., Қалыш А.Б.* XX ғасырдың екінші жартысындағы қазақтардың әлеуметтік-демографиялық даму динамикасы (1959-1970 жж. халық санақтары негізінде). – Алматы: Қазақ университеті, 2003. –

223 б.

4. Айдарбаев С. Международно-правовые и внутригосударственные аспекты статуса национальных меньшинств в Казахстане. – Алматы, 2006. – 215 с.
5. Аканова С.Т. Этнические группы и социальные границы: социальная организация культурных различий / под ред. Ф. Барта. – М.:Новое издательство, 2006. – 200 с.
6. Акылбаева И.М. Быт и культура казахского населения города Тараза на современном этапе (по материалам этносоциологического исследования: автореф. дисс канд. ист. наук. – Алматы, 2001. – 28 с.
7. Алексеенко А.Н. Народы Восточного Казахстана. – Усть-Каменогорск: Полиграфия, 1994. – 121 с.
8. Алексеенко А.Н. Население Казахстана. 1920-1990 гг. – Алматы: Ғылым, 1993. – 125 с.
9. Алексеенко Н.В., Алексеенко А.Н. Население Казахстана за сто лет (1897-1997 гг.). – Усть-Каменогорск: Полиграфия, 1999. – 157 с.
10. Алтаев А.Ш., Хамидуллин А. Татары в Казахстане. – Алматы, 1997. – 82 с.
11. Алтынбекова О.Б. Этноязыковые процессы в Казахстане. – Алматы: Экономика, 2006. – 416 с.
12. Аман А.Б. Батыс Қазақстанның ауыл халқы: тарихи-демографиялық аспект (XX ғасырдың 20-80 жылдары): тар. ғыл. канд. дисс. ... авторефераты. – Орал, 2009. – 24 б.
13. Андерсон Б. Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма. – М.: КАНОН-пресс-Ц, 2001. – 248 с.
14. Арғынбаев Х.А. Қазақ отбасы (қазақ отбасының кешегісі мен бүгінгісі жайындағы ғылыми зерттеуеңбек). – Алматы: Қайнар, 1996. – 326 б.
15. Асанбаев М., Кожасметов А. Внутренняя миграция в Казахстане: в поисках решения. – Алматы: РОО «Шаңырақ», Центр социально-гуманитарных исследований «Аспект М», 2010.
16. Ассамблея народа Казахстана в истории страны. – Алматы: КАЗакпарат, 2015. – 264 с. 31. Ассамблея народа Казахстана: История двух десятилетий. – Алматы: КАЗакпарат, 2015. – 326 с.
17. Ассамблея народов Казахстана: сборник материалов/ сост.: О.Г. Дымови др. – Алматы: Арыс, 1997. – 272 с.
18. Асылбеков М.Х., Галиев А.Б. Социально-демографические процессы в Казахстане (1917-1980). – Алма-Ата: Ғылым, 1991. – 185 с.
19. Асылбеков М.Х., Козина В.В. Демографические процессы современного Казахстана. – Алматы: Өркениет, 1995. – 125 с.
20. Асылбеков М.Х., Алтаев А.Ш. Историко-демографические исследования в Казахстане: тенденции, современное состояние и перспективы // Отан тарихы. – Алматы, 1998. – №1. – С. 28 – 35.
21. Асылбеков М.Х., Козина В.В. Народонаселение Казахстана в условиях суверенитета. – Алматы: Тарих тағылымы, 2010. – 152 с.
22. Базарбаева Г.А. Становление и развитие языковой политики в

- Республики Казахстан: автореф. дисс.... канд. полит. наук. – Алматы, 2002. – 26 с.
23. *Баудиярова Қ.Б.* Оңтүстік Қазақстандағы бірұлтты және ұлтаралас некелердің тұрақтылығы мен сақтаумәселелері: тарих ғыл. канд. дисс. ...авторефераты. – Алматы, 2009. – 26 б.
24. *Бромлей Ю.В.* Очерки теории этноса. – М.: Наука, 1983. – 412 с.
25. *Брусина О.И.* Славяне в Средней Азии. Этнические и социальные процессы конец XIX – конец XX века. – М.: «Восточная литература» РАН, 2001. – 240 с.
26. *Бузин В.С.* Пассионарная теория этноса Льва Николаевича Гумилева: учебное пособие. – СПб., 2008.
27. *Вансванова М.* Дунгане: люди и судьбы. – Алматы: Сөздік-Словарь, 2000. – 272 с.
28. *Гали А.Б., Калышев А.Б., Каражанов К.С.* История переписей населения и этнодемографические процессы в Казахстане. – Алматы: Госкомстат Республики Казахстан, 1998. – 98 с.
29. *Галимова А.К.* Современная сельская семья казахов Северного Казахстана (этносоциологическое исследование): автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 2000. – 30 с.
30. *Гаркавец А.Н.* Принципы национальной политики и языкового строительства. – Алма-Ата: Алматыкітап, 1990. – 77 с.
31. *Геллнер Э., Гумер Э.* Нации и национализм. – М.: Прогресс, 1991. – 320 с.
32. *Гриценко В.В.* Факторы устойчивости национально-смешанных и однонациональных браков (по материалам этносоциологического исследования в г. Аркалыке Казахской ССР): автореф. дис. канд. ист. наук. – М., 1989. – 21 с.
33. *Гумилев Л.Н.* Этногенез и биосфера Земли. – М.: Эксмо, 2008.
34. Демографические перспективы Казахстана, 2008. – Алматы: Казстатинформ, 2001. – 48 с.
35. Демографические перспективы Казахстана, 2008. – Алматы, 2001. – 48 с.
36. Депортированные в Казахстан народы: время и судьбы. – Алматы: Арыс-Қазақстан, 1998. – 428 с.
37. Динамика языковой ситуации в Казахстане / под общ. ред. Э.Д. Сулейменовой. – Алматы, 2010. – 387 с.
38. *Евстигнеев Ю.А.* Современные этнические процессы в Северном Казахстане (В аспекте динамики межнациональных браков): автореф. дис. ... канд. ист. наук. – Л., 1977. – 24 с.
39. *Есмагамбетов К.* Казахская диаспора: проблемы этнического выживания. – Алматы: Атамұра, 1997. – 224 с.
40. *Жаназарова З.Ж.* Современная семья в Казахстане и ее проблемы. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 257 с.
41. *Жангуттин Б.О.* Формирование славянского населения в Казахстане

- (численность, миграционный процесс в конце XIX-XX вв.): автореф. дисс. ... докт. ист. наук. – Алматы, 2010. – 56 с.
42. Жумасултанов Т.Ж. Народ Казахстана: современное состояние демографического и социального развития (обзор, анализ, комментарии). – Алматы: Казстатинформ, 2012. – 231 с.
43. Забирова А. Миграция, урбанизация и идентификация у казахов. – Алматы: Ғылым, 2002. – 132 с.
44. Забирова А.Т. Идентичность казахов: между традицией и современностью. – Алматы: Ғылым, 2003. – 262 с.
45. Ибрашева Ш.О. Қазақстандағы түрік диаспорасы (этномәдени дамуы): тар. ғыл. канд. дисс. – Алматы, 2004. – 148 б.
46. Иватова Л., Құрманбаева Ш., Мейірманов С. Қазақстан Республикасындағы миграциялық процестер және саясат: оқу құралы. – Алматы: Қарасай, 2006. – 172 б.
47. Ингушская диаспора Казахстана (по материалам социологического исследования) / коллективная монография. – Назрань, 2008. – 54 с.
- 48.
49. Искаков У.М. Перепись населения и ее социально-экономическое значение. – Алматы, 1996.
50. Казахи. Историко-этнографическое исследование. – Алматы: Казахстан, 1995. – 352 с.
51. Казахская диаспора: настоящее и будущее. – Астана: МОН РК, Елорда, 2005. – 352 с.
52. Казахская диаспора: проблемы этнического выживания / сост. К.Л. Есмагамбетов. – Алматы: Атамұра, 1997. – 298 с.
53. Казахская диаспора и репатриация (1991 – 2012): Монография: К.Н. Балтабаева, Т.А. Мамашев, Ж.А. Ермекбай, А.Ж. Баймагамбетова. – Алматы: Елтаным, 2015. – 568 с.: 12 илл.
54. Калыш А.Б. Внутрисемейные конфликты и разводы в современном Казахстане: монография. – Алматы: Арыс, 2013. – 160 с.
55. Калыш А.Б. К вопросу о национально-смешанных семьях населения г. Алматы в 1980-1990-е годы // Наука и жизнь Казахстана. – 2010. – №3. – С. 58 – 63.
56. Калыш А.Б. Семья и брак в современном Казахстане: монография. – Алматы: Арыс, 2013. – 472 с.
57. Калыш А.Б. Этническая структура национально-смешанных семей в Западном Казахстане // Саясат-Policy. – 2009. – №1. – С. 44 – 46.
58. Калыш А.Б., Касымова Д.Б. Пути интеграции оралманов в казахстанское общество: реалии и вызовы. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 245 с.
59. Калыш А.Б., Касымова Д.Б. Поле и смыслы социокультурной интеграции этнических репатриантов. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 202 с.
60. Калыш А.Б., Касымова Д.Б. Миграции казахов: вызовы этнической репатриации в условиях глобализации. – Алматы: Қазақ университеті,

2015. – 146 с.
61. *Калыш А.Б., Касымова Д.Б.* Репатрианты Казахстана: учебное пособие. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 364 с.
 62. *Калышев А.Б.* К вопросу об определении национальной принадлежности подростков в межнациональных семьях // Известия АН КазССР. Серия обществ. наук. – 1982. – №3. – С. 81 – 84.
 63. *Калышев А.Б.* Межнациональные браки в сельских районах Казахстана // Советская этнография. – 1984. – №2. – С. 71 – 77.
 64. *Калышев А.Б.* Об этническом аспекте межнациональных семей в Казахстане // Известия АН КазССР. Серия обществ. наук. – 1991. – №3. – С. 68 – 72.
 65. *Калышев А.Д., Ескекбаев Д.Б., Ноянов Е.Н.* [и др.]. Современные этнокультурные процессы в Семиречье. – Алматы: Қазақ университеті, 1996. – 86 с.
 66. *Картаева Т.Е.* Тарихи демография: оқу құрлы. – Алматы: Арыс 2007. – 152 б.
 67. *Кауанова Х.А.* Образ жизни и быт рабочих семей (На материалах Казахстана). – Алма-Ата: Наука, 1982. – 168 с.
 68. *Ким А.С.* Этнополитическое исследование современных диаспор (конфликтологический аспект): автореф. дисс. ... докт. полит. наук. – СПб., 2009. – 41 с.
 69. *Ким Г.Н., Мен Д.В.* История и культура корейцев Казахстана. – Алматы: Ғылым, 1995.
 70. *Козина В.В.* Демографическая история Казахстана (конец XIX – начало XXI вв.): учеб. пособие. – Караганда: Изд-во КарГУ, 2007.
 71. *Козина В.В.* Население Центрального Казахстана (Методология. Историография. Источники). – Алматы: Өркениет, 2001. – 88 с.
 72. *Козина В.В.* Население Центрального Казахстана (40-е годы – конец XX века). – Алматы: Өркениет, 2001. – 184 с.
 73. *Коновалов А., Нанбекова Н.* Особенности проявления истории разрешения национальных противоречий в сознании казахстанцев. – Астана, 2008. – 206 с.
 74. Концепции зарубежной этнологии: критические этюды. – М.: Наука, 1976. – 216 с.
 75. *Копыленко М.М., Саина С.Т.* Функционирование казахского языка в различных слоях казахского населения. – Алма-Ата: Наука, 1982. – 182 с.
 76. *Кушербаев К.Е.* Этнополитика Казахстана: состояние и перспектива. – Алматы: Ин-т развития Казахстана, 1996. – 227 с.
 77. *Кыдыралина Ж.У.* Этнос и религия в Казахстане: история и судьбы. – Астана: Елорда, 2007. – 224 с.
 78. *Кшибеков Д.* Ментальная природа казаха. – Алматы: Ғылым, 2005. – 256 с.
 79. Қазақ диаспорасы: бүгінгі мен ертеңі = Казахская диаспора: настоящее и будущее. – Астана: Елорда, 2005. – 352 б.

80. Қазақ халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. 1-том: біртұтастығы және ерекшелігі / құраст. С. Әжіғали. – Алматы: Арыс, 2005. – 328 б.
81. Қазақ халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. 2-томдүниеге келгеннен өмірден озғанға дейін (отбасылық әдет-ғұрыптар ертеректегі авторлардың еңбектері бойынша) / құраст. С. Әжіғали. – Алматы: Арыс, 2006. – 416 б.
82. Қазақстан халқы Ассамблеясы – ел тарихында. – Алматы: КАЗакпарат, 2015. – 266 б.
83. Қазақстан халқы Ассамблеясы: Жиырма жылдық тарих. – Алматы: КАЗакпарат, 2015. – 342 б.
84. Қазақстанның демографиялық жылнамасы: статистикалық жинақ. – Астана: ҚР Статистика агенттігі, 2007. – 392 б.
85. Қазақстан Республикасы халқының ұлттық құрамы. 1-том. Қазақстан Республикасындағы 1999 жылғы халық санағының қорытындысы: статистикалық жинақ. – Алматы: Казстатинформ, 2000. – 199 б.
86. Қазақтың әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлері: өткендегісі және бүгіні: мақалалар жинағы. – Алматы: Ғылым, 2001. – 428 б.
87. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі: энциклопедия / ғылыми ред. және жоба жетекшісі Н. Әлімбаев. 1-том: А – Д. – Алматы: DPS, 2011. – 736 б.; 2-том: Е – И. – Алматы: РПК «Слон», 2012. – 736 б.; 3-том: К – Қ. – Алматы: РПК «Слон», 2012. – 736 б.; 4-том: Қ – О. – Алматы: РПК «Слон», 2013. – 736 б.; 5-том: Ө – Я. – Алматы: Азия Арна, 2014. – 840 б.
88. Қалшабаева Б.К. Орта Азия қазақтары (тарихи-этнографиялық зерттеу): тарих ғыл. докт. дис. ... авторефераты. – Алматы, 2010. – 52 б.
89. Қалыш А.Б. Этнологияның іргелі мәселелері: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 120 б.
90. Құттыбаева Р.С. Қазақстандағы ұлтаралық қатынастар мәселесі (1980-1994 жж.): тарих ғыл. канд. дисс. ... автореф. – Алматы, 1995. – 25 б.
91. Макаренко А.Ф. Украинцы. – Алматы: Білім, 1998. – 176 с.
92. Малинин Г.В. Межнациональное согласие в Казахстане: проблемы, противоречия, перспективы. – Алматы: [б.в.], 1997. – 159 с.
93. Мендикулова Г.М. Исторические судьбы казахской диаспоры. Происхождение и развитие. – Алматы: Ғылым, 1997. – 261 с.
94. Мендикулова Г.М. Казахская диаспора: история и развитие. – Алматы: Реиз, 2006. – 341 с.
95. Мендикулова Г.М., Атантаева Б.Ж. История миграций между Казахстаном и Китаем. – Алматы: СаГа, 2008. – 232 с.
96. Народы Казахстана. Энциклопедический справочник. – Алматы: Арыс, 2003. – 352 с.
97. Наумова О.Б. Современные этнокультурные процессы у казахов в многонациональных районах Казахстана: Автореф. дисс. ...канд. ист. наук. – М., 1991. – 24 с.
98. Омарова Г.С. Қазақ диаспорасының әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері:

- филос. ғыл. канд. дисс. ... авторефераты. – Алматы, 2009. – 27 б.
99. Проваторова О.М. Современные этнические процессы у казахов Западной Сибири: Автореф. дис. канд. ист. наук. – Л., 1986. – 18 с
100. Румянцева М.Ф. Методология истории. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 319 с.
101. Садовская Е.Ю. Миграция в Казахстане на рубеже XXI века: основные тенденции и перспективы. – Алма-Ата: Ғылым, 2001. – 260 с.
102. Самаркин С.В. Социально-демографические процессы в Северном Казахстане в конце XIX – первой четверти XX века: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Караганда, 2010. – 26 с.
103. Сдыков М.Н. Население Западного Казахстана. История формирования и развития (1897–1989 гг.). – Алматы: Ғылым, 1995. – 220 с.
104. Сдыков М., Козина В. Население Казахстана (конец XIX в. – 30-е годы XX в.). Кн. 1. – Алматы: Өркениет, 2000.
105. Сейдимбек А. Мир казахов. Этнокультурологическое переосмысление: Учебное пособие. – Астана: Фолиант, 2012. – 576 с.
106. Современное развитие этнических групп Средней Азии и Казахстана / Отв. ред. А.Н.Жилина, С.В. Чешко. Ч. 1-2. – М.: Наука, 1992.
107. Современные этнические процессы в СССР. 2-е изд. – М.: Наука, 1972. – 428 с.
108. Суколенов И.В. Межнациональные отношения: реалии и перспективы (регионы Казахстана): Автореф. дисс. ...канд. ист. наук. – М., 1994. – 27 с.
109. Сулейменова Э.Д., Смагулова Ж.С. Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 334 с.
110. Сулейменова Э.Д., Шаймерденова Н.Ж. Словарь социолингвистических терминов. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 170 с.
111. Сулейменова Э.Д., Шаймерденова Н.Ж., Смагулова Ж.С. Новая языковая идентичность в трансформирующемся обществе: Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан, Узбекистан. Методология исследования. – Алматы, 2005. – 74 с.
112. Такижбаева Н.З. Изменения социальной и национальной структуры сельского населения Казахстана (1946-1992 гг.): Автореф. дисс. ... докт. ист. наук. – Алматы, 1999, 47 с.
113. Тәтімов М.Б. Развитие народонаселения и демографическая политика (социально-философские аспекты системного изучения и комплексной разработки). – Алматы: Өркениет, 2001. – 88 с.
114. Тәтімов М.Б. Халықнама немесе сан мен сана. – Алматы: Жазушы, 1992. – 180 б.
115. Тәтімов М., Әлиев Ж. Дербестігіміз – демографияда. – Алматы: Жеті жарғы, 1999. – 264 б.
116. Тен В.А. О культурной ассимиляции и этническом самосознании

- подростков немецкого и корейского происхождения в Казахстане // Немцы Сибири: история и культура. – Новосибирск, 2003. – С.129-131.
117. Тишков В.А. Очерки теории и политики этничности в России. М.: Ин-т этнологии и антропологии РАН, 1997.
118. Тишков В.А. Реквием по этносу. Исследования по социально-культурной антропологии. М.: Наука, 2003.
119. Тлепина Ш.В. Национально-культурные центры Республики Казахстан (1985-1995 гг.): автореф. дис. канд. ист. наук. – Алматы, 1997. – 25 с.
120. Төлекова М.К. Жетісу өңірі халқының әлеуметтік-демографиялық дамуы (1897 – 1999 жж.): тар. ғыл. докт. дисс. – Алматы, 2002. – 344 б.
121. Факторы внешнего влияния на межэтнические отношения в Республике Казахстан [Текст]: монография / под ред. Б. К. Султанова. – Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2010. – 112 с.
122. Шаймерденова Н.Ж., Авакова Р.А. Язык и этнос. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 248 с.
123. Шаймерденова Н.Ж. и др. Язык и этнос. Учебное пособие. 2- изд. дораб. и доп. – Астана, 2008. – 249 с.
124. Шалгинбаева С.А. Роль личностных факторов в этнической самоидентификации у городских казахов // Отан тарихы. – Алматы, 2000. – № ¾. – С. 146-149.
125. Шаханова Н.Ж. Мир традиционной культуры казахов (этнографические очерки). – Алматы: Қазақстан, 1998. – 184 с.
126. Шаукенова З.К. Социальное взаимодействие этносов в современном казахстанском обществе. – Астана: Парламент РК, 2002. – 128 с.
127. Эриксон Э. Идентичность. Юность и кризис. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1996. – 117 с.
128. Эриксон Э. Идентичность. Психология самосознания. / Под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара, 2003. – С.517-534.
129. Этнография и смежные дисциплины. Этнографические субдисциплины. Школы и направления. Методы. – М.: Наука, 1988.
130. Этнодемографический ежегодник Казахстана. Стат. сб. / Под ред. Ю.К.Шокаманова. – Алматы, 2006.
131. Этнокультурные процессы на территории Казахстана. – Алматы: Қазақстан, 1995.
132. Этнометодология. – Вып. 2. – М.: Наука, 1995.
133. Этносаяси сөздік: Қазақстанның қоғамдық келісім және этносаралық толеранттылық саясаты және практикалық терминдері мен ұғымдары. – Астана: Полиграфкомбинат, 2014. – 400 б.
134. Язык, культура, диаспора: казахи Европы. Коллективная монография. – Кокшетау: изд-во КГУ им. Ш. Уалиханова, 2014. – 67 с.
135. Языки народов Казахстана. Социолингвистический справочник / Э.Д. Сулейменова, Н.Ж. Шаймерденова, Д.Х. Аканова. – Астана: Арман-ПВ, 2007. – 304 с.
136. Языковая политика в Казахстане (1921-1990 годы): сборник

- документов. – Алматы: Қазақ университеті, 1997. – 325 с.
137. Ясперс К. Смысл и назначение истории. — М.: Республика, 1994. – 528 с.